

ULKOASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 11/2009 vp

Valtioneuvoston selvitys valtioneuvoston kannanotoista Lissabonin sopimuksen aiheuttamista Eurooppa-neuvostoa koskevista muutoksista

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 4 päivänä joulukuuta 2009 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen eduskunnalle valtioneuvoston kannanotoista Lissabonin sopimuksen aiheuttamista Eurooppa-neuvostoa koskevista muutoksista (E 162/2009 vp) ulkoasiainvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- pääministeri Matti Vanhanen

- ulkoasiainministeri Alexander Stubb
- EU-asioiden valtiosihteeri Kare Halonen, ulkoasioiden alivaltiosihteeri Esko Hamilo ja erityisavustaja Anna-Mari Vimpari, valtioneuvoston kanslia
- oikeuspäällikkö Päivi Kaukoranta ja apulaisosastopäällikkö Liisa Talonpoika, ulkoasiainministeriö
- kansliapäällikkö Päivi Kairamo-Hella, tasavallan presidentin kanslia
- edustuston päällikkö Eikka Kosonen, Euroopan komission Suomen edustusto.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Eurooppa-neuvoston aseman vahvistuminen on merkittävin Lissabonin sopimuksen toimitelinjärjestelmää koskevista muutoksista. Eurooppa-neuvostosta tulee unionin toimitelin ja se tekee oikeudellisesti sitovia päätöksiä. Nämä muutokset näkyvät Eurooppa-neuvoston kokousten valmistelussa ja Eurooppa-neuvoston työskentelyssä.

Valtioneuvoston kanta

Perustuslain mukaan valtioneuvosto vastaa unionissa tehtävien päätösten kansallisesta valmistelusta ja päättää niihin liittyvistä Suomen

toimenpiteistä. Samoin perustuslain mukaan pääministerin tulee antaa eduskunnalle tai sen valiokunnalle tietoja Eurooppa-neuvoston kokouksessa käsiteltävistä asioista. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan mukaan valtioneuvoston toimivalta ulottuu unionin koko toimialalle kattaen myös kaikki Eurooppa-neuvostossa käsiteltävät unionin yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan kuuluvat kysymykset. Näillä perusteilla Suomen jäsen toimielimeksi muuttuneessa Eurooppa-neuvostossa ja Suomen edustaja Eurooppa-neuvoston kokouksissa on eduskunnalle vastuunalainen pääministeri.

Muodostettaessa kantaa Eurooppa-neuvostossa esille tuleviin merkittäviin ulko- ja turvallisuuspoliittisiin unioniasioihin valtioneuvosto toimii läheisessä yhteistyössä tasavallan presidentin kanssa. Tähän tarkoitukseen käyttökelpoinen foorumi on ulko- ja turvallisuuspoliittisen

ministerivaliokunnan ja tasavallan presidentin yhteinen kokous. Lisäksi valtioneuvosto huolehtii siitä, että Euroopan unionissa kulloinkin esillä olevista unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksistä informoidaan asianmukaisesti tasavallan presidenttiä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Ulkoasiainvaliokunnalla ei ole huomauttamista valtioneuvoston kantaan. Valiokunta korostaa, että muotoiltaessa Suomen kantaa merkittäviin ulko- ja turvallisuuspoliittisiin unioniasioihin valtioneuvoston tulee toimia läheisessä yhteistyössä tasavallan presidentin kanssa Suomen ulkopoliitiikan yhtenäisyyden ja johdonmukaisuuden turvaamiseksi. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto selvittää, onko tarpeen arvioida aikaisemmin tarkoituksenmukai-

seksi todettuja valtioneuvoston ja tasavallan presidentin yhteydenpidon muotoja (ns. TP-UTVA, TP-PMI- ja TP-UMI-tapaamiset) Lissabonin sopimuksen voimaantulon johdosta.

Lausunto

Lausuntonaan ulkoasiainvaliokunta ilmoittaa,

että sillä ei ole huomauttamista valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 17 päivänä joulukuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Pertti Salolainen /kok	Annika Lapintie /vas
vpj.	Markku Laukkanen /kesk	Elisabeth Naucclér /r
jäs.	Pekka Haavisto /vihr	Aila Paloniemi /kesk
	Eero Heinäluoma /sd	Pekka Ravi /kok
	Antti Kalliomäki /sd	Eero Reijonen /kesk
	Ilkka Kanerva /kok	Jutta Urpilainen /sd
	Timo Kaunisto /kesk (osittain)	Ben Zyskowicz /kok
	Kimmo Kiljunen /sd	vjäs. Juha Korkea- oja /kesk (osittain)
	Katri Komi /kesk	Heikki A. Ollila /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Olli-Pekka Jalonen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Valitamme sitä, että valiokunnan enemmistö on aivan poikkeuksellisella tavalla keskeyttänyt asiantuntijakuulemisen. Näin valiokunnalla ei ole ollut asiallista mahdollisuutta työnsä tekemiseen.

Valiokunnan olisi tässä vaiheessa tullut merkitä lähinnä tiedoksi valtioneuvoston kirjelmä, eikä todeta, ettei siihen ole huomauttamista.

Ulkoasianvaliokunnan olisi tullut tehtäväkuvasa mukaisesti nyt toteutunutta laajemmin perehtyä siihen, miten Suomen ulkopoliitiikan johtaminen tapahtuu Lissabonin sopimuksen astuttua voimaan ja mitä valtioneuvoston kirjelmä ulkopoliitiikan johtamisessa käytännössä tarkoittaa. Valiokunnan poikkeuksellisen lyhyt asiantuntijakäsittely osoitti useita osa-alueita, joissa valtioneuvoston kannanotto ei anna riittäviä vastauksia esille nousseisiin kysymyksiin tai joissa muutoin tarvittaisiin lisäpohdintaa.

Korostamme, että Lissabonin sopimus säilyttää EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan jäsenmaiden hallitusten keskinäiseen yhteistyöhön perustuvana politiikkana. Ulkopoliitiikkaa ei siis ole siirretty unionin päätösvaltaan nyt voimaantuneella sopimuksella.

Päätöksenteko unionissa yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjanmäärittelyissä perustuu yksimielisyyteen. EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannanottoja ei siis hyväksytä määräenemmistöllä (poikkeuksena päätösten toimeenpanoon liittyvät menettelytapa-asiat). Kun ulkoministeriön asiantuntijakuulemisessa kävi ilmi, että ulkoministeriössäkin on asiasta virheellisiä käsityksiä, on ilmeistä, että Lissabonin sopimusten vaikutuksesta EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan toteuttamiseen ja Suomen toimintalinjaan tässä yhteydessä tarvitaan myös ulkopoliitiikan toimeenpanossa lisää pohdiskelua.

Valtioneuvoston kirjelmä ei ota mitään kantaa siihen, onko Suomen edun mukaista pyrkiä yhteen vai kahteen edustajaan Eurooppa-neuvoston kokouksissa. Asiantuntijakuulemisessa

kävi ilmi, että 15 unionin jäsenmaata oli protestoinut Ruotsin päätöstä kutsua joulukuun kokoukseen vain yksi edustaja. On siis edelleen täysin mahdollista, että eteen tulee myös niitä huippukokouksia, joihin jäsenmaista osallistuu kaksi edustajaa.

Valiokunnan kuulemisessa pääministeri piti jatkossakin mahdollisena presidentin osallistumista toisena edustajana Eurooppa-neuvoston kokouksiin tai muihin huippukokouksiin. Valtioneuvoston kirjelmässä tätä asiaa ei kuitenkaan ole käsitelty millään tavalla eikä ole myöskään luotu menettelytapoja sille, miten asiaa koskeva valmistelu tulisi tehdä. Jatkossakin on Suomen etujen mukaista pitää kiinni presidentin osallistumisen mahdollisuudesta käsiteltäessä Suomelle tärkeitä ulko- ja turvallisuuspoliittisia asioita.

Suomen ulkopoliitiikan tulee kaikissa oloissa olla yhdenmukaista siitä riippumatta otetaanko ulkopoliittisia kantoja Euroopan unionissa, YK:ssa tai kahdenvälisissä suhteissa. Tämä edellyttää jatkossa presidentin ja valtioneuvoston välisen yhteistoiminnan tiivistämistä. Ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan kokouksissa tulee presidentin läsnä ollessa etukäteen käsitellä merkittävimpiä EU-elimissä eteen tulevia ulkopoliittisia linjauksia. Pidämme harkinnanarvoisena, että valiokunnan kokoontumista koskevan aloitteen voisi jatkossa tehdä sekä pääministeri että presidentti. Onhan yhteistoimintavelvoite ulotettu sekä presidentille että valtioneuvostolle. Jotta ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan roolia voitaisiin myös käytännössä vahvistaa, on valiokunnan valmisteluresursseja vahvistettava esim. pienimuotoisella sihteeristöllä.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan työn kehittämisen lisäksi tarvitaan mitä ilmeisimmin myös presidentin, pääministerin ja ulkoministerin säännönmukaista keskinäistä kanssakäymistä.

Odotamme, että hallitus antaa eduskunnalle erillisen selvityksen siitä, mihin toimenpiteisiin se on käytännössä ryhtynyt ulkopoliittisen yhteistoiminnan tiivistämiseksi kunnioittaen presi-

dentin roolia ja tehtäviä maamme ulkopoliitiikan johtajana. Selvitys tulisi antaa heti seuraavien valtiopäivien avajaisten jälkeen.

Helsingissä 17 päivänä joulukuuta 2009

Eero Heinäluoma /sd
Antti Kalliomäki /sd
Kimmo Kiljunen /sd

Jutta Urpilainen /sd
Annika Lapintie /vas